

WOS

*Medlemsorgan för Föreningen
Natur och Samhälle i Norden
Nr 3 2008*

Ordföranden har ordet

Stockholm är en fantastisk stad när solen skinner, Strömmens vatten glittrar och de vitkända gässen solar på Skeppsholmen. Sliter mig motvilligt från det fantastiska panoramat, där jag sitter på Erstaterrassen och avnjuter en kopp kaffe, där blicken vandrar från Gamla Stan till båtarna som tuffar ut förbi Lidingö med Waxholm i fjärran. Det är snart dags att bege sig ner till Skeppsbron, där Fram ligger och väntar, för att se en bildvisning som ska handla om Antarktis och Grönland (mer om det längre fram(!) i NOS).

”Den som inte kan bestämma sig blir ståendes på ett ben resten av livet” säger ett kinesiskt ordspråk, så vi gjorde slag i saken och firade nationaldagen i det fagra Jämtland. Blott 2 veckor tidigare var terrängen helt snötäckt, och bara för 1 vecka sedan kunde jag räkna in enstaka snödrivor (men det gick fortfarande bra att åka utför på de vitklädda fjällsluttningarna).

På nationaldagen svettades vi i 27 grader och mountainbajkarna kryssade mellan snöfälten på Åreskutan. Myggen hade inte slagit ut än, så landet var fortfarande beboeligt, men redan på lördagen började de tagga upp och surrade så högt att jag knappt hörde dubbelbeckasinerna spela. Mygg har ju en förmåga att surra nära öronen, under det att beckasinerna surar om man kommer för nära.

Så vad har alla dessa vitt skilda aktiviteter i stads- såväl som fjällmiljö gemensamt? Jo, föreningens verksamhetsidé ”vi upptäcker tillsammans”. Möjligen är jag inte säker på att myggorna får bli medlemmar. Och när knotten, eller ”svidan” som lokalbefolkningen kallar de där riktigt små knotten, kommer upptäcker jag helst på annat håll.

Owe Lundin

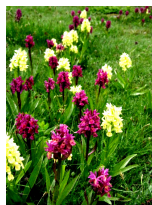
Ordföranden har ordet. Foto och redigering: Hans Kvarbeby

Innehåll

Ordföranden har ordet .. 2

Landell om Linné 3

Likt och olik i svenskt och danskt arbetsliv 4

Den lilla ekologin 5

Hur gick det? 6

I nästa NOS 8

Program 9

Programförklaring m.m..... 10

Fjädrar som färdskrivare 11

Botanik på nätet 11

Läkaren Landell om Läkaren Linné.

Litteratur:

Landell, Nils-Erik: Läkaren Linné. Medicinens dubbla nyckel. Carlsson 2004.

Även engelsk utgåva:

Doctor Carl Linnæus – Physician, IK Foundation & Company, London & Whitby 2008

Läkaren Landell om Läkaren Linné

”Linné såg allt” har det sagts. Det tycks även Nils-Erik Landell göra, när han i *Läkaren Linné* tar oss in i den stores liv och värld. Det börjar redan med barndomsmiljöns humlestötar, slättergubbar och jungfrulin. Så fortsätter det, i Landells emellanåt korthuggna, rappa och alltid innehållsmättade stil.

Bokens titel kan kännas en aning missvisande, för det är en skildring av Linnés levnadsbana i många, snabba episoder fram till läkargärningen. Hans egentliga läkarpraktik är en mindre del av boken, men däremot fokuseras hans iakttagelser om sjukdomar på olika platser och mer eller mindre realistiska botemedel. Linné lever i en värld, där den antika humoralpatologin fortfarande är grunden för läkarens yrke, där sjukdomar fortfarande kan förklaras med ”miasma” och behandlas med bävergäll och kvicksilverplåster. Linné personifierar steget från vidskepelse och villospår till den moderna, rationella medicinen. Ibland godtar han traditionella föreställningar om orsaker och bot, ibland har han alldeles rätt. Ibland är han snubblande nära moderna förklaringar, t.ex. när han hävdar att syfilis måste orsakas av mikroorganismer, men saknar vår tids instrument för att upptäcka dem.

Det stilistiska greppet att berätta om det förflutna i presens skänker läsaren en närvarokänsla. Man är med. Man träffar Linnés anhöriga, kollegor, vänner och ovänner samt, icke att förglömma, de okända

”sjömän, sill- och fläskpackare, salt- och spannmålsbärare, kolbärare och fattiga stuvare” som befolkar 1700-talets Stockholm, eller de kavaljerer som konsulterade doktor Linné för ”fransosen”. Det är ett Sverige där ”vart fjärde barn dör före ett års ålder och var tionde vuxen avlider i sina bästa år”.

Man häpnar över allt som Linné hann med under sin levnad – låt vara att han hade en stark förmåga att sätta sina medarbetare och kollegor i arbete, som bekant fick somliga offra sina liv. Även osympatiska drag skymtar fram – det är inte alldeles säkert att han själv har utträttat riktigt allt det som han tar åt sig äran för – ”Totus Linnæi est”. Ibland tycks han även ha glömt vad han själv har skrivit tidigare – ett mänskligt drag. Vi kommer in i en värld som tycks präglad av ett annat tempo. I Helsingör, på väg till Holland, fick Linne och hans sällskap vänta några dagar på ett lämpligt skepp. Hans landskapsresor tog månader, medan vi nutidsmänniskor kanske flänger runt Skåne för att se så mycket som möjligt på en vecka.

Efter hand som jag läser känner jag allt starkare likheterna mellan Linné och hans levnadstecknare och kollega Nils-Erik Landell. Båda är läkare. Båda är lidelsefulla botanister. De delar det starka intresset för hur allting hänger samman i naturen, fast på Linnés tid var begreppet ekologi ännu inte uppfunnet. Båda har publicerat en ansenlig

(forts. på nästa sid)

mängd och Linné var uppenbarligen, liksom vår Landell en ivrig folkupplysare.

Dessutom har Landell gjort en mycket vacker bok, generöst illustrerad, ofta i färg, med bilder av exempelvis Råshults äng om våren, apote-

karträdgården i Chelsea om senhösten, madonnaliljans ståndare i närbild ... Det kan bara bli bra.

Anders Scharström

Likt och olik i svenskt och danskt arbetsliv

Det där med likheter och skillnader mellan de nordiska länderna är ett känsligt kapitel. Vi vill gärna tro att vi har mycket gemensamt – och visst är det så. Samtidigt är en del benägna att betona, kanske överdriva, de skillnader som ändå finns. Om vi besöker, rentav arbetar i eller med, mera avlägsna länder så är vi förmodligen mera uppmärksamma och beredda att möta mer eller mindre främmande värderingar, vanor och regler än i umgänget med våra nordiska syskon. Desto mera överraskade blir vi då av att stöta på olikheter som vi inte har anat.

Två ekonomistudenter i Lund har valt att pejla det danska arbetslivet, så som svenskar där uppfattar det. Inte för att man ska dra alltför långtgående slutsatser av en magisteruppsats baserad på ett litet antal (tio) intervjuer, men uppsatsen hänvisar också till större akademiska arbeten – och även om det är länge sedan jag själv arbetade i en dansk miljö så kan jag nicka igenkännande.

När man ska sammanfatta riskerar man att uttrycka sig i otillbörliga schabloner och generaliseringar, men med den reservationen gjord så går det ändå att peka på mer eller mindre tydliga särdrag hos danskt och svenskt, liksom hos andra kulturer. Arbetslivsforskare har försökt jämföra arbetskulturer i olika länder med hjälp av flera dimensioner såsom förhållandet mellan över- och underordnad, inställningen till osäkerhet, individen kontra gruppen, manligt och kvinnligt samt lång- och kortsiktiga tidsperspektiv. Gör man så kan man urskilja en skandinavisk modell som bl.a. kännetecknas av ”platta organisationer”, respekt för individen, delegering, tillit och en mera ”feminin” miljö (vilket betyder goda relationer, samarbete, god arbetsmiljö och trygghet). Vid närmare betraktande kan man emellertid finna tydliga skillnader mellan svenskt och danskt arbetsliv.

Uppsatsens författarinnor låter danskars och svenskars ömsesidiga schablonföreställningar

komma till synes, men de avlivar också en del av dessa föreställningar som de myter de faktiskt tycks vara. Ur den uppgörelsen framträder andra bilder. Alla de svenskar som har blivit intervjuade för uppsatsen är t.ex. överens om att ”den gemytliga dansken” är en myt – bakom gemytligheten ligger (enligt somliga) ett försåt. Emellertid visar det sig också att danskar ofta har en mera rättfram – och såtillvida ärligare – attityd. I Danmark är man mindre konflikträdd än i Sverige – man säger vad man tycker och argumenterar för det. Det danska arbetslivet präglas av en mera öppenhet och om man inte kommer överens så skiljs man. En sådan attityd kan kanske gynnas av den arbetsmarknadsmodell som fått namnet ”flexicurity”, En annan myt är att Sverige skulle vara mera lagstyrt – framför allt präglad av förbud – än Danmark.

Avslutningsvis formulerar författarinnorna tio teser för den svensk som ska arbeta i Danmark. De pekar på skillnader i arbetsmarknadens lagar, möteskultur och fikapauser och danskarnas förhållande till arbete och fritid. Viktigast är kanske tesen att man måste bli medveten om de skillnader som faktiskt finns. Det är lätt att bedra sig genom att utgå från att värderingar och beteendemönster ska vara precis som hemma. Öresundsregionen är förvisso redan en mötesplats mellan danskt och svenskt. Den är en plats där konflikter och missförstånd kan uppstå. I bästa fall kan den kanske – med ett allt mer integrerat arbetsliv – bli en plats där förståelsen efter hand ökar.

Läs: Charlotta Heier och Karin Pettersson: Att som svensk leda och arbeta i Danmark. Magisteruppsats, Ekonomihögskolan, Lunds Universitet, juni 2006.

<http://www.uppsatser.se/om/Charlotta+Heier/>

Anders Scharström

Den lilla ekologin

Våren på La Palma är kall och blåsig, som på alla andra öar. Det är ofta varmare i Stockholm än här. Än kan man göra långa vandringar. För ett par dagar sedan gick jag den berömde Ruta de los volcanes, vulkanturen, tillsammans med en god vän som är författare men egentligen ekonom och har intressanta synpunkter på Västvärldens ekonomiska system, så vi har mycket att prata om. Man ska aldrig gå ensam här på La Palma, men vulkanturen ännu mindre, för det är nästan två och en halv mil genom obygd, och man kan inte komma av stigen. Hur trött man än blir, måste man fortsätta eller gå tillbaka, det finns inga andra möjligheter. Effektiv gångtid är minst sex timmar, men man måste ofta stanna

och pusta, för det är brant uppför eller utför nästan hela tiden, och så måste man ju äta. Vi tog åtta och en halv timme på oss. Leden går länge över eller i trädgränsen, så man kan inte gå den under sommaren, när det är varmt. Det finns ingen

skugga. Men det är fantastisk utsikt, och i klart väder kan man se Tenerife, La Gomera och El Hierro nästan hela tiden. Vulkanerna ligger som ett pärlband ända ner till öns sydspets. Den senaste (Teneguia) hade utbrott 1971, men aktiviteten fortsätter längre ut i havet, och geologerna säger att det kanske dyker upp en ny ö snart mellan La Palma och Tenerife.

Häromdagen kom fackförbundets tidning, ST-press, som är en viktig kontakt med Sverige. I Johan Tells krönika på sidan tre: Enfaldigt om majs och etanol (kommentar till ett TV-program om biobränslen, anbefalles), kommer en passus som gör mig mäktat vred, eller rent

förbannad på normalspråk. Där står ” Att världsmarknadspriset på exempelvis vete ökat med 50 procent under årets tre första månader beror till största delen på: ... att obegripligt mycket av den mat vi producerar slängs – 25 % i Sverige, 50 % i USA.” Hälften av maten slängs i soporna i USA. Fundera på det. När så många människor svälter! Att kasta bort mat verkar vara en del av systemet: på filmerna som jag ser på TV lagas ingen människa mat, utan när de bjuder varandra på middag, köper de den färdig. Pizza levererad till hemmet verkar vara en institution. Till och med kaffet köps färdigkokt. Allt kommer förpackat. Varje människa skapar ett eget sopberg. Bekanta som har

varit över där berättar att portionerna på restaurangerna är så stora att ingen människa rimligen kan äta upp dem. Man undrar varför? Och inte kan de väl göra i storstäderna som restaurangerna här på ön, till exempel Quisco de Briesta ute i skogen inte långt härifrån (populärt

utflyktsmål för stadsbor): avfallet från restaurangen går till ägarens grisar. Fläsket (och kött från svågerns utgångsdjur) till restaurangen. Gödseln från grisarna till de ekologiska vingårdarna. Briestas vin har fått flera fina priser de senaste åren.

Min ex-makes morfar var barn under de sista stora nödåren i Sverige på 1860-talet. Så nära är det. Här på La Palma är svälten och nöden ännu närmare. Man behöver inte ha mycket fantasi för att tänka sig in i hur människorna i fattiga länder har det idag.

Ingegerd Hosinsky (forts, i nästa NOS)

Pizza. Foto: Anders Schaerström. Personen på bilden har givetvis inget med texten att göra

Hur gick det?

Ho ho ...

Att lyssna på (eller efter) ugglor i vårvinterkvällen har goda förutsättningar att bli ännu en återkommande FNSiN-klassiker. Nu har vi framgångsrikt gjort det i Tyresta två år i följd – förra året en snöig kväll i mars, i år en vacker kväll i början av april.

Vi var 18 deltagare som samlades på Spirudden, ett landskap i stilla väntan på vårens stora underverk. Skymningen föll sakta, liksom temperaturen. Vaksamma rådjur promenerade på fälten och i skogsbrynet. Koltrasten höll igång så länge den uppfattade något ljus på himlen. Några gäss trumpetedade i viken. Men ugglorna ... Vi började diskutera hur mörkt ugglor egentligen vill ha det och hur länge på säsongen de hoar innan de blir upptagna av andra sysslor.

Efter hand som allt fler stjärnor tändes och det alltjämt var tyst började vi misströsta och gick mot bilarna. Då! Med ens, som om de bara hade väntat på att vi skulle dra, började ugglorna hojta åt varandra - den nattliga skogens röster, rop från en annan verklighet än vår vardagliga urbana tillvaro. Även om vi ändå skulle ha känt oss tillfreds med den stämningsfulla kvällen så steg humöret ytterligare några grader, när vi konstaterade att i grannskapet fanns både kattugglor och pärlugglor. Mycket nöjda med föreställningen drog vi vidare – några hemåt medan de flesta (11) fortsatte till Stensjön. Med mer eller mindre fungerande fick- och pannlampor sökte vi oss genom mörkret, förbi forsen, fram till vindskyddet där den vane fyrmästaren Owe raskt fick fart på brasan och dukade fram grillkorv med tillbehör. Sålunda firade vi den lyckosamma exkursionen i bästa stämning tills stockelden falnade. Owe skall ha ett stort tack för initiativet och det lyckade genomförandet!

Anders Scharström

Värmötet 31 mars

Efter vårt vårmöte i mars hade alla vi som var där förmånen att lyssna till Maj-Britt Immander. Hon berättade mycket personligt hur hennes intresse för de nordiska länderna uppstod.

Hon visade diabilder från sitt första möte med Island. På bilderna såg man hur regnmolnen hängde tunga, men trots det förälskade hon sig genast i landet och hon har återvänt till Island många gånger. Hon har till och med arbetat som direktör för Nordens Hus i Reykavik under fyra år.

Maj-Britt är reseledare för FNSiN's resa till Grönland i sommar och det var många blivande grönländsresenärer som ställde frågor till henne efter anförandet. Vi var 26 deltagare som lyssnade till Maj-Britt och det visar vilket stort intresse föreningens medlemmar har för Grönland både blivande grönländsresenärer och andra.

Kvällsvandringen i Slottsparken

10 personer deltog i vandringen genom Bergshamra till Ulriksdals Slottspark. Programpunkten låg ovanligt sent på säsongen så Kraus grav på Tivoliudden bara anades över Brunnsviken, men backsipporna prunkade alltjämt på Kvarnkullen. En häger siktades över Igelbäcken.

Erik Elvers

Bäversafari

Bävertillgången var god när vi besökte Järlasjön en trolsk och vacker vårväll med Nils-Erik Landell som sakkunnig och engagerad ledare. Deltagarskaran var ansevärd – enligt en räknare 125 stycken (varav jag kunde notera tre från FNSiN). Vi kom helt nära en bäverhydda och medan vi vandrade drygt en timme längs stranden i skymningen siktade vi simmande bävrar vid flera tillfällen, upp till tre samtidigt.

Anders Scharström

Skånska resan

Under vintern genomförde vi en studiecirkel om Skåne. FNSiN har, som bekant, under de senaste åren fokuserat på några landskap ge-

nom att först hålla studiecirkel om landskapen och sedan besöka dem. Att det nu blev Skåne hängde samman med Linné-jubileet under 2007. Linné skrev ju en makalös reserapport om Skåne, som än i dag är högst läsvärd och därför kunde fungera som utgångsmaterial för att upptäcka och jämföra. Intresset för cirkeln – och resorna – blev mycket stort. Vi hann med att behandla fågellivet, våtmarkerna, kusterna, trädgårdar som Linné beundrade, runristningar, textilkonst, äppelodling och -industri, historiska skeenden, ortnamn och skrönor.

Må vara att Linné nog inte skulle känna igen särskilt mycket i dagens urbaniserade, industrialiserade, högteknologiska Skåne, eller landsbygden med utdikade marker och rationella storjordbruk. Men en del förändringar i landskapet inspirerade han själv till. Och de praktfulla slotten och fornlämningarna ligger kvar som minnen om det som har varit i sekler eller mer. Medan klimatförändringar, stranderosion och andra processer gör sitt.

Linné påpekade att Skåne till den grad liknar Danmark och norra Tyskland att det verkar som om en jättehand har rivit det loss från kontinenten och lagt det till Sverige. När vi i år gör egna resor i Skåne är det jämnt 350 år sedan Sverige slutligt lade under sig Skåne – ett faktum som det verkar märkvärdigt tyst om. När Linné besökte och inventerade Skåne, så hade provinsen varit en integrerad del av Sverige i endast 30 år, eftersom den först styrdes som ett generalguvernement. Resorna rapporterar vi om i särskild ordning.

Anders Schaerström

Sandemar, blommor och fåglar.

Endast några steg från samlingsplatsen sjöng näktergalen i buskagen, osynliga men väl hörbara. Vi fick se och höra den ena fågeln efter den andra när vi vandrade i försommargrönskan.

Midsommarblomster, rödblåra och hundkex skådades sparsamt bland högväxande gröna gräs. Vi blev helt överväldigade av de fantastiska mängderna av kungsängslilja bland al och hägg och Adam och Eva på de öppna markerna. De rosa majvivorna blommade som bäst och vi blev påmind om Gotska Sandön.

Luften var regntung och efter en rask promenad över våtängen ut till Killingen (den lilla ön)

satt vi och njöt av ejder, storskrak och skarv som visade sig på vattnet. Det passade bra i samband med matpausen. Några rovfåglar synes inte till, men 35 arter blev slutnoteringen, både bekanta tomtgäster och mindre vanliga långflyttare som rosenfink och kärrensångare.

Området med de välbetade markerna är så vackra med kullar och dungar av lövträd, omgivna av skog och vatten. Hela skaran av 13 personer gladdes åt den lyckade majvandringen.

Monica Ajne

Besök på FRAM

Fredagen den 2 maj angjorde Hurtigruttens nytillskott Fram Stockholm. Fartyget, som byggdes 2007, är avsett som kryssningsfartyg och lade under kryssningen till vid Skeppsbron varvid allmänheten bjöds in att besöka fartyget. Besöket inleddes med bildvisning i ett av föreläsningssalarna ombord. Ca 50 intresserade Grönlandsresenärer in spe lyssnade uppmärksamt. Efter visningen bjöds på kaffe i kafeterian utanför.

Några hytter i olika kategorier hölls öppna för besökarna och vi hittade en hyfsad hytt i aktern, kallad "svit" och inredd med dubbelsäng samt ett litet bord. Därtill kom en balkongdörr ut till ett eget litet akterdäck – inte många m², men tillräckligt för att njuta av isbergen från när Fram kryssar sig fram(!) längs Grönlands västkust från Kangerlussuaq ända upp till Thule och tillbaka igen under inalles 15 dagar. FNSiN genomför ju en Grönlandsexpedition i sommar till priset av drygt 20.000 med bekvämt logi på folkhögskola, så vi blev förståss lite nyfikna på vad det skulle kosta att byta ut folkhögskolans altan mot Frams akterdäck. En snabb titt i prislistan sade oss, att vi för förmånen att nyttja sagda akterdäck i hela 2 veckor får räkna med att hosta upp 150.000. Per person ... Om du, bästa läsare, tycker att det svider i plånboken så rekommenderar vi lågprisalternativet 4-bäddshytt utan fönster för ca 60.000. Eller helt enkelt att resa med FNSiN.

Owe Lundin

Rösaring

Den 25:e maj mitt i fantastisk försommargrönka och strålände sol vandrade vi, 14 stycken,

tillbaka till Bronsåldern och den märkliga platsen Rösaring i Låssa socken utanför Bro nordväst om Stockholm.

Vår guide Börje Sandén redogjorde för de många arkeologiska fyndplatserna i trakten och delgav oss flera intressanta teorier om Bronsåldersfolket och deras verklighet.

Tack vare Börje Sandéns inspirerande berättelse väcktes intresset för amatörarkeologi och vad det kan åstadkomma tillsammans med beslutsamhet och flexibelt tänkande.

Ulla Ersmark

Den 540 m långa vägen leder till en jordhög intill labyrinten. De i rad placerade stenarna avslöjar att vägen är anlagd. Den kantas av en dike på ena sidan och en rad av gropar på den andra.

Vägen är daterad till 800-talet.. Foto Ulla Ersmark

Ridning på islandshästar

För fem (!) år sedan innehöll NOS en blänkare om att rida på islandshästar. Några nappade på idén. Vi gjorde några provridningar på tre olika ställen. Efter hand tillkom fler intresserade. Några har försökt en enstaka gång, andra gör

det då och då, men vi är några som har hållit på – från och till – under nästan fem år. Det kan bli långa uppehåll men sedan tar vi nya tag. I vår har det blivit tre gånger igen. Vi har hittat ett stall på Låssahalvön, bortom Bro – Ojans Islandshästar – där vi trivs. Ojan tar väl hand om både hästar och gäster. Varje gång – hittills alltid på kvällar – får vi bortåt tre timmars naturupplevelse på behagliga stigar. Vi fortsätter – och någon gång framöver ska vi kanske göra allvar av att resa till Island och även ge oss ut i vildmarken på hästar ...

Vill du veta mer? Kontakta mig.

Anders Schaerström

Bottenhavscycklingen

bidde inte ens en tumme. I tidigare NOS efterfrågades intresse för att hänga med på en cykeltur Åbo-Vasa och Umeå-Stockholm i maj (även kortare alternativ nämndes).

Tyvärr var intresset svalt, närmare bestämt obefintligt. För egen del körde det ihop sig på arbetet så jag fick aldrig ihop tillräckligt många tomma dagar i sträck ens för minialternativet Gnesta-Arkösund t/r.

När jag sedan läste om tätt snöfall i Hälsingland kring 17 maj när jag skulle ha varit i krokarna kändes det i alla fall mindre snopet. Men kanske nästa år...!

Erik Elvers

I nästa NOS

Cykeltur

Någon kortare cykelutfärd (2-3 mil) planeras en lördag eller söndag i början eller mitten av oktober, sannolikt mellan några pendeltågsstationer.

Närmare upplysningar i nästa nr. Önskemål/ideer kan lämnas till *Erik Elvers*.

Höstvandring

En vandring någonstans i Stockholmstrakten brukar ingå i sista kvartalets program och lär så göra även i år. Närmare upplysningar i nästa nr.

Önskemål/ideer kan lämnas till *Erik Elvers*

Program

Gotska Sandön

Sön 17 – tors 20 augusti

Försommaren på Sandön är fin, men det gäller också sensommaren—därför åker vi i år både i juni och augusti. Vattnet är (sannolikt) ännu varmt, svamp kan hittas i skogen, kanske ses och hörs sälar vid Säludden.

Mycket begränsat vandringsprogram jämfört med juni, men välkommen med att upptäcka ön på egen hand! Avresa från Nynäshamn sö 17 aug kl 8.45, åter onsdag ca 20.30.

Upplysningar lämnas av och anmälan görs till *Erik Elvers* senaste 10 juli (ev otagna platser avbokas då, senare anmälningar medför extra kostnad).

Runstensborstning

Mån 25 augusti 17.30

Vi samlas på östra sidan av grusplanen mellan slottet och Karlbergskanalen och går tillsammans in i parken på andra sidan slottet där den runsten står som FNSiN är fadder för. Vi bors-tar försiktigt av den och besiktigare den för rapport till Runverket, varefter vi har en liten pick-nick tillsammans.

Anm. behövs ej men kan göras till *Erik Elvers*

Kräftskiva på Runmarö

Lördag 30 augusti

Knytkalas. Ta med någon frukt till en gemensam fruktsallad. Övernattning i eget tält (några få sängplatser finns). Kom på lördag kväll. Båt-tur på söndagen med bad på någon av öarna utanför eller promenad.

Anmälan till *Kaj Valtersson* tel 162383 (arb) eller 08-57152222 (Runmarö)

Sigtuna—runstenar och Viby by

Söndag 7 sep (prel) 11:00 Märsta stn

Viby by är en oskiftad så kallad klungby, statligt byggnadsminne sedan 1940, och bevarad i stort sett som den såg ut för tvåhundra år sedan då den befolkades av arrendetorp-pare.

Här finns också de nyligen funna lämningarna

av en romansk stenkyrka från tidig medeltid. I Viby anlades dessutom ett cistercienserkloster på 1100-talet. Man får gå runt på vägarna i byn men ska visa hänsyn och inte kliva objuden in på gårdstunen.

Vi tar det p-tåg som kommer fram till Märsta 10.56 (från Sth S 10.14, Karlberg 10.24, obs! enl vårtidtabellen) och cyklar till Viby (några km). Efter besöket där fortsätter vi in i Sigtuna och ser på några av de många runstenarna och kanske tar något eftermiddagskaffe innan vi åter-vänder till Märsta.

För-anmälan till *Erik Elvers* senast fre 5 sept.

Havtornsplockning

Lördag 13 april 9.00

Den årliga utflykten till Byholma utanför Griss-lehamn med tillfälle till havtornsplockning, bad m.m.

Havtorn är syrliga, gulröda bär som framför allt växer på öppna stränder då de är mycket ljusk-krävand. De lämpar sig till bl.a. parfait, saft och kräm. Recept utdelas. Samåkning i bil.

För-anmälan till *Erik Elvers*, senast tors 11/9. Ange om du har bil och antalet platser kvar.

Promenad i Stockholms s. ut-marker

Söndag 28 september Rågsveds torg 10.00

Promenad genom Rågsveds friluftsområde som är ett föreslaget naturskyddsområde. Vi följer delvis en natur- och kulturstig anlagd av entusi-aster. Vi tittar på de gamla ekarna och de nyan-lagda vattenlandskapen som anlagts för att hjäl-pa Magelungen att inte växa igen av övergöd-ning. Det är en långsträckt sjö som i sin andra ända är näringsfattig. Vi ser sjön och ställer se-dan kosan mot Högdalstopparna där vi klättrar upp.

De är tre konstgjorda höjder som består av schaktmassor bl.a. av Klarakvarteren. Här finns Stockholms stads högsta punkt, drygt 100 m ö.h. Här äter vi medhavd matsäck och insuper utsikten som i klart väder sträcker sig till Gladö Kvarn och Solna.

Anmälan till *Åsa Öckerman*

Programförklaring

Föreningen Natur och Samhälle i Norden (FNSiN) är partipolitiskt obunden ideell förening. Föreningen vill samla intresserade av miljöfrågor och levnadsvillkor till ett allsidigt studium av natur och samhälle. Att upptäcka tillsammans är vår grundidé. I FNSiN möts människor med allehanda intressen.

Vi arrangerar EXKURSIONER till intressanta områden. Minst en gång om året gör vi en resa till Gotska Sandön. Vi har också besökt Bornholm, Åland svenska och norska fjälltrakter samt svenska skärgårdar. Vi har paddlat kanot i Bergslagen, Sörmland och Uppland där vi kunat studera fauna, flora arkeologi och kulturhistoria. Vi har skådat fåglar i Halland och cyklat i Skåne. Vi har plockat svamp i skogarna kring Stockholm, tranbär på Hälsingemyrar och havtorn vid Ålands hav. På vintrarna åker vi skidor och skridskor tillsammans.

Vi arrangerar EXPEDITIONER till områden nära och fjärran. Lofoten, Färöarna, Island, Spetsbergen, Grönland, Hebriderna, Estland samt Newfoundland och Labrador är några av de områden som vi har besökt. Varje resa förbereds genom studiecirklar och redovisas i artikel- eller bokform

Vi arrangerar STUDIECIRKLAR. Några ämnen har varit skärgården, energi, fjällkunskap, ortnamn, foto, modern isländska, danska, geologi och meteorologi. Föreningen har samarbetsavtal med Studieförbundet Vuxenskolan..

Dessutom gör vi intressanta STUDIEBESÖK. Genom åren har vi t ex besökt Rovfågelsrehabiliteringen, ett sötvattenlaboratorium, Rymsbolaget och Riksmuseets verkstäder.

Vi arrangerar FÖREDRAG i aktuella eller historiska ämnen. Aktuella teman kan vara ekologisk hushållning, regnskogarna och miljöjournalistik. Historiska ämnen har bla berört Vendeltiden, Kristian II och kvinnorna kring honom, häxprocesserna och ekologiska insikter i Eddan. Ofta berättar långväga resenärer till sina egna bilder om sina upplevelser runtom i världen.

Vi agerar MILJÖPOLITISKT och deltar i värden av kulturarvet. Nedre Dalälven, Tyresta-Åva och Järvafältet är några av de områden som vi har engagerat oss för. Vi stöder Förbundet för Ekoparken. Vi har genom avtal med Runverket åtagit oss fadderskap för en runsten som vi vårdar.

Som du ser har FNSiN en mångsidig karaktär där ditt speciella intresse blir tillgodosett och där du genom din medverkan kan berika föreningen. Dessutom glömmet vi inte bort att ha trevligt. Som medlem är du välkommen att delta i dessa arrangemang. Resor och utflykter genomförs till låga självkostnadspriser. Som medlem får du dessutom medlemskriften NOS, med kvartalsprogram och intressanta artiklar.

Funktionärer

Styrelse:

Ordförande:

Owe Lundin
Kummelvägen 9
181 30 Lidingö
Mob 0708-657709

Vice ordförande:

Soili Bisi-Ström
Fatburs Kvarng.14 2tr
118 64 Stockholm
08-19 12 52 (b)
070-370 07 75
bisi-strom[a]bredband.net

Sekreterare:

Monica Ajne
Kritvägen 3
141 34 Huddinge
08-711 58 15 (b)
b.m.ajne@telia.com

Kassör:

Eva Innings
Folkparksv, 160 6tr
126 39 Hägersten
08-7741253(b)

Övriga ledamöter :

Anders Schærström
Kometvägen 49
183 48 Täby
09-758 30 03
070-693 91 28
anders.schaerstrom[a]telia.com

Birgitta Traxel
Vesslevägen 40nb
167 67 Bromma
08-25 03 35 (b)

Erik Elvers
Illerstigen 28
170 71 Solna
08-85 84 88(b)

Ulla Ersmark
Spannvägen 14
168 35 Bromma
08-25 12 22 (b)

Unn Hellsten
Lagavägen 13
128 43 Bagarmossen
08-600 26 42 (b),
08-46 34 16

Åsa Öckerman
Glanshammargatan 17
124 43 Bandhagen
08-99 68 70 (b)

Programsamordnare:

Soili Bisi-Ström

Webbansvarig:

Monika Kristensson
Sickla Kanalgrata 12
120 67 Stockholm
08-641 50 11 (b)

Föreningen

Natur och Samhälle i Norden

Föreningens adress:

c/o Erik Elvers (se nedan).

Föreningens lokal Baltzar har adress

Baltzar von Platens gata 11

Internet:

E-post: info@fnsin.nu
Hemsida: www.fnsin.nu
Blogg: www.fnsin.blogspot.com

Plusgiro:

67 01 50- 2 Medlemsavgifter och beställning av skrifter

Medlemsavgiften 2008

Fullbetalande medlem	140 kr
Ny dito efter 1/7	70kr
Familjemedlem	35kr

Redakton

Owe Lundin (red)
Monica Ajne
Soili Bisi-Ström
Anders Schærström

Ansvarig utgivare:

Anders Schærström

Material till NOS skickas till:

Nos.fnsin@gmail.com (eller till sekreteraren)

NOS utkommer 4 ggr/år. Manusstopp 1 dec/mars/juni resp. sept.

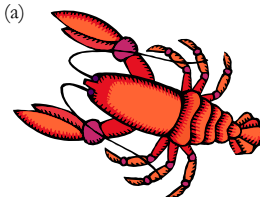
FNSiNs regler: se hemsidan.
NOS har ISSN: 0348-7970

FNSiN bokpriser

	normal	medlem
De goda ogräsen	100	75
Estland	90	65
Gotska Sandön (ny)	110	90
Kall ökensand	100	60
Tyresta	100	10
Ekoparken	350	220
Beställ genom Eva Innings (porto tillkommer)		

Kontaktpersoner:

FNSiN Östergötland
Håkan Bley
Sköldvägen 18
61633 Åby
011-63169 (b)
011-191125 (a)

Omslagsbild: Sandemar, kungsängsilja
Foto: Claes Göran Ström

Bild på baksidan: Sandemar, Adam och Eva
Foto: Claes Göran Ström

Fjädrar som färdskrivare

Fjädrar avslöjar mycket om en fågel.

Lövsångaren ruggar samtliga fjädrar två gånger om året. Den förekommer i hela landet som två olika raser med olika flyttningsmönster. Den sydliga övervintrar i Västafrika, den nordliga i östra och södra Afrika.

För att kartlägga fåglars flyttningsrörelser, kan fjädrar analyseras med avseende på stabila isotoper av olika grundämnen. Fjädrar innehåller kemisk information, som analyseras med masspektrometri, och man får ett kemiskt fingeravtryck för den plats där fjädern växte ut.

Kol, väte, kväve och syre med isotoper förekommer i olika mängd i skilda delar av världen. Det

beror av latitud, nederbörd, växtart och markförhållanden. Inlagringen av kol 12 och 13 sker i en proportion som motsvarar förekomsten i den föda fågeln äter: växter – insekter – fågelfjädrar (samma kvot).

En tropikflyttande tätting, som övervintrar och ruggar i fuktiga områden i västra Afrika, får en annan isotopsammansättning i fjädrarna, än en tätting som ”valt” torra delar av östra Afrika.

Detta är studerat i Sverige på sjungande lövsångarhannar, som plockats på en sliten fjäder, anlagd i tropiska Afrika. Analys visar att förhållandet $^{13}\text{C}/^{12}\text{C}$ ger en tydlig skiljelinje vid 62a

Sulor. Foto: Birgitta Kalb

breddgraden, Hälsingland – Härjedalen – Dalarna. Flyttningsdelaren är en smal zon ca 10 mil bred, och innehåller mellanformer.

Nordliga lövsångare är något större, vä-

ger något mer och har längre vingar än de sydliga. Orsaken till de två raserna är troligen att den sydliga kom efter istiden söderifrån och den nordliga invandrade runt Bottenviken.

Monica Ajne

Botanik på nätet

www.botanicus.org är en hemsida / digitalt bibliotek som sköts av Missouri Botanical Garden och som innehåller knappt 200 verk botanisk litteratur, därav 16 st publicerade före år 1700. Gratis inträde - alla botaniskt intresserade rekommenderas att besöka biblioteket!

Tyck till!

NOS har fått ny klädedräkt. Det du ser är inte slutet, bara början, och vilken layout som blir den slutliga avgör Läsekretsen. Det är du, det, bäste läsare. Gå in på vår blogg och kommentera! Vi vill gärna veta vad du tycker.

Owe

NOS Rättar

Nordkalottkartan i förra numret var framtagen av Bo Zachrisson. Tyvärr hade namnet fallit bort och vi ber Bosse om ursäkt för detta.

